

# SLOVENSKI \* TISK \*



3

1 · 9 · 3 · 1

IZDAJA ZVEZA  
FAKTORJEV ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI





REVIJA „SLOVENSKI TISK“ IZHAJA 10KRAT NA LETO  
IZDAJATELJ ZA „ZVEZO FAKTORJEV V SLOVENIJI“ FRANCÈ ŠTRUKELJ, LJUBLJANA  
UREDNIK MIROSLAV AMBROŽIČ, LJUBLJANA, AŽBETOVA ULICA 1  
TISK DELNIŠKE TISKARNE, D. D. V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ)  
LETNA NAROČNINA DIN 70.—. POSAMEZNE ŠTEVILKE PO DIN 7.—  
OGLASI PO DOGOVORU  
VSE PRAVICE SI PRIDRŽUJE UREDNIK

PAPIR ZDRUŽENIH PAPIRNIC VEVČE, GORIČANE IN MEDVODE, D. D. V LJUBLJANI

TOVARNA ZA TISKARSKE BARVE  
**HANS WUNDER**  
BERLIN-WIEN XVII

BARVE ZA VSE GRA-  
FIČNE STROKE, PÓKOSTI,  
MASA «GERMANIA» ZA  
TISKALNE VALJARJE

## OCARINJENJE

vseh uvoznih, izvoznih  
in tranzitnih pošilk  
oskrbi hitro, skrbno in  
po najnižji tarifi

**RAJKO TURK**  
carinski posrednik  
**LJUBLJANA**  
Masarykova cesta št. 9  
(nasproti carinarnice)

Revizija pravnega  
zaračunavanja carine  
po meni deklarira-  
nega blaga in vse in-  
formacije brezplačno

# MERCINA IN DRUG

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

## LJUBLJANA

KOLODVORSKA ULICA 8

TELEFON ŠT. 2232

GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA  
ZA SLOVENIJO VSEH IZDELKOV TOVARNE  
ZA DOKUMENTNI IN KARTNI PAPIR

## BRATJE PIATNIK, RADEČE





**Reklamna tiskovina**

po originalu Ivana Miklavca (Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani)

Reprodukcija s tremi barvami s tiskom iz izdolbenine v bakru. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani  
Papir za ilustracije iz Združenih papirnic Vevče, Goričane in Medvode, d. d. v Ljubljani





# SLOVENSKI TISK

V Ljubljani, dne 20. maja 1931. — II. knjiga, št. 3. ]

## IZ ZGODOVINE SLOVENSKIH TISKARN

JANKO GLASER

### ZGODOVINA MARIBORSKIH TISKARN

Njegov sin Edvard Janschitz, rojen v Mariboru 18. septembra 1827<sup>42</sup>, se je prvotno mislil posvetiti trgovstvu; za naslednika v tiskarni je bil določen starejši sin Anton. Ko pa je ta 1847 umrl, star šele 26 let, je na njegovo mesto stopil Edvard. Izučil se je tiskarstva v očetovi tiskarni, potem se eno leto izpopolnjeval na Dunaju, od 1852 pa, kakor že omenjeno, bil očetov drug. 7. februarja 1853 se je poročil z Marijo Matzl, hčerko mariborskega sedlarja in hišnega posestnika, rojeno 29. septembra 1831<sup>43</sup>. Po očetovi smrti je prevzel tiskarno in jo premestil v pritličje. Lastnica hiše je na podlagi prisojila po umrlem možu z dne 22. maja 1860, št. 4889, postala vdova Ana, Edvardova mati, a 11. februarja 1864 jo je prodala sinu za 18.000 gold., pri čemer si je izgovorila znaten prevžitek, kot stanovanje približno polovico prvega nadstropja<sup>44</sup>; umrla je 24. avgusta 1871<sup>45</sup>.

Pod novim lastnikom se je obrat tiskarne zlasti v prvem desetletju v precejšnji meri stopnjeval. Deloma so omogočila to nova uradna naročila, deloma zopetna uvedba ustavnega življenja, kar je razširilo delokrog tiskani besedi in obenem s tem tudi tiskarstvu.

Med novimi odjemalci je poleg kadetnice zlasti treba imenovati ordinarijat lavantinske škofije, ki je dobrih deset let (od premestitve škofijskega sedeža 1859 do ustanovitve slovenske tiskarne 1871) vse svoje potrebščine (šematizme, pastirske liste, uradne tiskovine) dal

tiskati pri Janschitzu. Med stalne naročnike so spadale tudi mariborske šole, predvsem gimnazija, za katero je prva šolska poročila tiskal že Janschitz Jožef, do 1850 v latinščini (z naslovom «Juventus»), pozneje v nemščini. Od drugih tiskov Edvarda Janschitza zaslužijo omembo: 1860 Slomškovo «Sveto opravilo», 1861—1866 «Drobtinice», 1863 Kosarjev «Anton Martin Slomšek», 1864 almanah mariborskih gimnazijcev «Lada» in Prelogova «Makrobiotika», 1866 Prelogov «Črni Peter», 1867 istega pisatelja «Zakonska sol» in Remčev «Samo», 1869 Raičev «K. Havliček Borovský» in Vošnjakovi «Slovenski tabori».<sup>46</sup>

Posebno važna pa je bila razširitev delokroga, ki jo je doživela tiskarna v tej dobi radi časopisja. Prejšnji lastnik tiskarne Jožef Janschitz se za izdajanje časopisa ni mogel odločiti, ker se je bal neuspeha in izgube; tudi so razmere za časa absolutizma tak poizkus skoraj onemogočale. Tako je Maribor dobil svoj prvi časopis šele leta 1862., ko je 30. marca izšel «Correspondent für Untersteiermark», iz katerega se je — po raznih izpremembah — razvila sedanja «Mariborer Zeitung». List, ki

<sup>42</sup> Krst. knjiga mest. žup. Maribor V, 159.

<sup>43</sup> Por. knjiga mest. žup. Maribor II, 138; krst. knjiga IV, 188.

<sup>44</sup> Zemlj. knjiga okrajnega sodišča Maribor, 1864, št. 2059.

<sup>45</sup> Mrtv. knjiga mest. žup. Maribor III, 269.

<sup>46</sup> Ostale njegove slovenske tiske gl. v Simoniču 31, 138, 351, 544, (546) in 553.



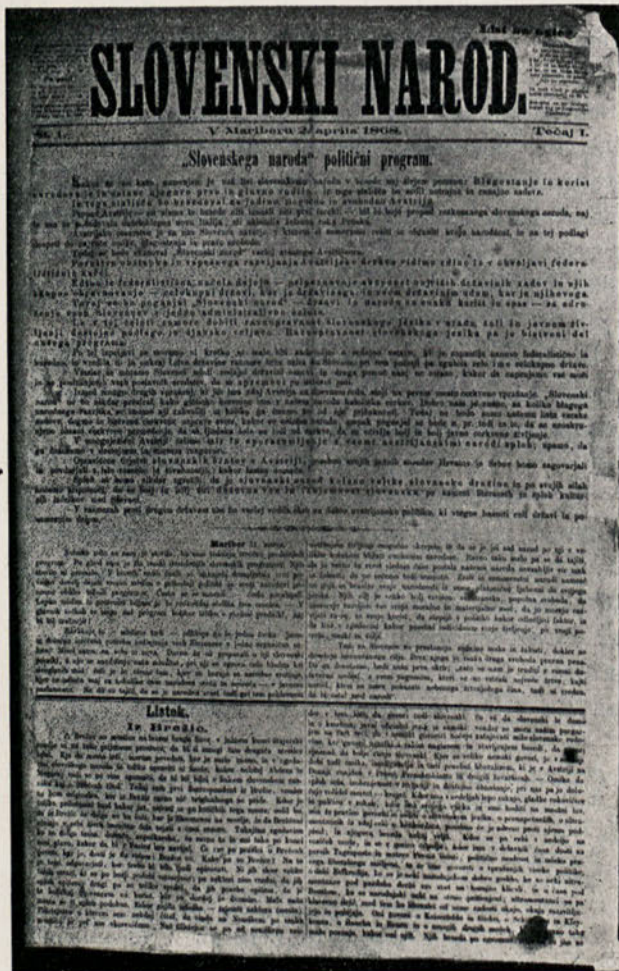
ga je ustanovil in izdajal Edvard Janschitz in je nato — do danes — ostal last tiskarne, je bil zamišljen prvotno kot nepolitično glasilo javnih interesov in poročal tudi o slovenskih zadevah. Kljub zaviranju izdajatelja, ki ni maral preloma s Slovenci in ga je zavračeval, pa se je usmerjal list vedno odločneje v nemškem pravcu, dokler ni postal nazadnje — zlasti po nemških zmagah leta 1870. — izrazito glasilo spodnještajerskega nemštva. Zanimivo je, da je koncem tega leta kot prilogo svojemu nemškemu listu začel izdajati Janschitz tudi slovenski listič «Slobodni Slovenec», ki je imel namen, nekonservativne Slovence potom liberalizma pridobiti za nemštvo, a je že s 13. številko (v začetku januarja 1871) zaspal. Do leta 1871., ko se je ustanovila v Mariboru slovenska tiskarna, so tudi Slovenci svoje časopise tiskali pri Janschitzu: od 16. januarja 1867 do 27. julija 1871 «Slovenskega gospodarja», od 2. aprila 1868 do 15. julija 1871 «Slovenski narod», v

januarju 1869 Jurčičev «Glasnik». <sup>47</sup> Z ustanovitvijo slovenske tiskarne, ki je eden izmed pojavov končno izvedene narodnostne diferenciacije, pa je Janschitz vsa slovenska naročila izgubil; njegova tiskarna je dobila samonemški značaj.

10. julija 1875 je Janschitz prosil, da bi se mu dovolila ustanovitev podružnice v Ptujju, katero naj bi vodil zanj Ignacij Spritzei. Povod za to prošnjo je dal najbrž Ferdinand Tisso, tiskarski strojnik v Gradcu, ki se je istočasno potegoval za tiskarsko in knjigotrško koncesijo v Ptujju. Na predlog ptujskega mestnega sveta, ki navaja med drugim sum, da Janschitz na resnično ustanovitev podružnice najbrž sploh ne misli, ampak bi s eventualno koncesijo samo rad onemogočil novo tiskarno v bližnjem okolišju, je namestništvo 9. decembra 1875, št. 16.924, Janschitzovo prošnjo zavrnilo in ugodilo njegovemu tekmecu. <sup>48</sup>

Značilna za Janschitza in položaj njegove tiskarne v tej dobi je vloga, ki jo je poslal 17. januarja 1880 namestništvu v Gradcu. Bilo je to v času, ko je slovenska (nekdanja Narodna, pozneje Pajkova) tiskarna bila na dražbi prodana, a njen novi lastnik, Janez Leon iz Celovca, še ni imel tiskarske koncesije. To priložnost je Janschitz porabil in skušal z obsežno spomenico doseči, da bi namestništvo ne dalo več koncesije za drugo tiskarno v Mariboru, češ, da dva tiskarja tukaj ne moreta izhajati; saj je celo Pajk propadel, čeprav je imel poleg tiskarne še druge dohodke in razen tega premožno ženo. Prosilec, ki je že 20 let tiskar in vedno točno plačuje davke, upa, da bo oblast zaščitila njegovo eksistenco in Leonovo prošnjo zavrnila; če pa se to ne zgodi, grozi njemu in njegovi rodbini beraška palica <sup>49</sup>. Kakor bomo pozneje videli, spomenica ni imela uspeha, kajti Leon je zaproseno koncesijo vendarle dobil.

Ko je 23. junija 1882 Edvard Janschitz umrl <sup>50</sup> — kakor njegov oče: za srčno kapjo —, se je premoženje ocenilo na 20.240/40 gold., pasiva pa na 24.759/68 gold. Podjetje je prešlo v last njegovi vdovi M a r i j i, ki pa je tudi še istega



<sup>47</sup> Prim. Glaser J., Koledar (Nab. zadruga v Mariboru) za 1931, 75—83, in Baš Fr., ČZN 1931, 52.

<sup>48</sup> NAG, fasc. 65, 9747, 1875.

<sup>49</sup> NAG, pod fasc. 61, 10210, 1867 (št. 985, 1880).

<sup>50</sup> Mrtv. knjiga mest. žup. Maribor IV, 193 in 202.



leta (30. novembra<sup>50</sup>) umrla — še preden se je prepis formalno izvršil.<sup>51</sup> Po njeni smrti je bilo premoženje znova ocenjeno, tokrat na 30.133'06<sup>2</sup>/<sub>3</sub> gold., dočim so pasiva znašala 18.294'40 gold.; od tega je bilo 14.000 gold. dolga pri mestni hranilnici.<sup>52</sup> Tudi to kaže, da tiskarna v tem času ni bogve kaj uspevala.

Po materini smrti se je lastninska pravica do hiše priznala hčerkama Leopoldini, ki je bila omožena s trgovcem Svetlom v Rogaški Slatini, in Ani ter sinu Viktorju, ki je bil takrat šele v desetem letu, vsakemu po eno tretjino<sup>52</sup>; tiskarno pa ste prevzeli sestra sami.

Koncesija za tiskarno se je bila po očetovi smrti v smislu §§ 59 in 142 obrtnega reda z odlokom namestništva z dne 18. julija 1882, št. 12.122, prenesla na vdovo Marijo. Po njeni smrti so dediči 5. decembra 1882 prosili, da bi smeli voditi podjetje s staro koncesijo naprej; vendar namestništvo tega ni dovolilo, ker sta obe sestri bili že polnoletni (Leopoldina rojena leta 1853., Ana 29. julija 1858) in je zato po zakonu bilo potrebno, da si pridobita novo koncesijo. Na podlagi prošnje 7. februarja 1883, v kateri se poudarja, da je tiskarna že skoraj sto (!) let v rokah rodbine Janschitz, ki bi brez nje izgubila svojo eksistenco, je namestništvo 15. februarja 1883, št. 2713, prosilkama koncesijo dalo; obenem je odobrilo kot tehničnega vodjo tiskarne faktorja Engelberta Hinterholzerja, dočim je vodstvo knjižnice prevzela Ana Janschitz sama. Pri tem je ostalo do poletja 1885, ko sta se sestri dogovorili, da se Leopoldina umakne in prepusti podjetje popolnoma Ani, — pač zato, ker se je ta pripravljala na možitev. 5. avgusta 1885 je na podlagi tega dogovora Ana Janschitz prosila, da se namesto dotedanje skupne koncesije podeli koncesija samo njej; namestništvo je z odlokom 21. avgusta 1885, št. 15.968, prošnji ugodilo.<sup>53</sup>

Razvidne so te izpremembe tudi iz lista «Marburger Zeitung»: od 28. julija 1882 do 16. marca 1883 je izdajatelj in tiskar naveden kot «firma Edvard Janschitz», nato do 13. septembra 1885 kot «Edvarda Janschitza dediči» (Eduard Janschitz' Erben), od 16. septembra 1885 do 31. januarja 1886 kot «A. Janschitz», dočim sledi odtod naprej nova označba: «Ed. Janschitza naslednik (L. Kralik)».

5. oktobra 1885 se je namreč Ana Janschitz poročila z Leopoldom Kralikom<sup>54</sup>, ki je še istega leta vložil prošnjo, da se koncesija njegove žene (za tiskarno, kamenotiskarno in izposojevalno knjižnico) prepíše nanj, kar je namestništvo z odlokom 14. januarja 1886, št. 528, tudi storilo.<sup>55</sup> Kralik, rojen 4. oktobra 1855 na Dunaju kot sin računskega svetnika v finančnem ministrstvu, se je izučil tiskarstva v dunajski tiskarni Vernay, pozneje se udeležil bosanske okupacije in 1879 postal poročnik v 1. domobranskem strelskem bataljonu, nato pa se zopet vrnil k svojemu poklicu. Preden je prišel v Maribor, je bil več let poslovođaja v Haasejevi tiskarni v Welsu<sup>56</sup>.

Da postane novi lastnik koncesije tudi fizični lastnik tiskarne, je 23. februarja 1886 kupil tretjino lastninske pravice, ki jo je imela njegova svakinja Leopoldina Svetl, za 7287'02 gold., od česar je 1200 gold. izplačal v denarju, drugo pa prevzel v obveznostih<sup>57</sup>. Tri leta pozneje, 8. aprila 1889, je skupno z ženo Ano odkupil tudi delež Viktorja Janschitza<sup>57</sup>; šele s tem sta Leopold in Ana Kralik postala neomejena lastnika podjetja.

<sup>50</sup> Mrtv. knjiga mest. žup. Maribor IV, 195 in 202.

<sup>51</sup> Zemlj. knjiga okrajnega sodišča Maribor, 1884, L št. 1207.

<sup>52</sup> Zemlj. knjiga okrajnega sodišča Maribor, 1884, L št. 15.121.

<sup>53</sup> NAG, pod fasc. 65, 17, 1882 (št. 21.813, 1882; 2713 in 4176, 1885; 15.968, 1885).

<sup>54</sup> Por. knjiga mest. žup. Maribor V, 280.

<sup>55</sup> NAG, pod fasc. 65, 17, 1882 (št. 528, 1886).

<sup>56</sup> Marburger Zeitung 4. maja 1917.

<sup>57</sup> Zemlj. knjiga okrajnega sodišča Maribor, 1886, L št. 2680 in 1890, L št. 1399.





19. aprila 1890 je Ana Kralik umrla<sup>58</sup>. V avgustu naslednjega leta se je poročil Kralik s hčerko dunajskega tiskarja Ungárja, Heleno, od katere pa se je pozneje dal ločiti in vzel za ženo Karolino Wilfinger, rojeno 4. oktobra 1880 v Mariboru<sup>59</sup>.

Po njegovi smrti 4. maja 1917<sup>56</sup> je na podlagi pismene oporoke prešlo premoženje v last vdovi Karolini Kralikovi in petim otrokom (Rihardu iz prvega, Eleonori in Heleni iz drugega ter Hansu in Leopoldu iz tretjega zakona), vsakemu po ena šestina. Deleža pastork Eleonore, učiteljice v Mariboru, in Helene, učiteljice v Leobnu, je 28. novembra 1918 Karolina Kralik po 15.000 K odkupila<sup>60</sup> in postala tako skupno s svojima nedoletnima sinoma lastnica vsega premoženja, izvzemši šestino, ki je bila namenjena Rihardu; ta pa je že v začetku svetovne vojne brez sledu izginil in je sodišče postavilo zanj dr. Teobalda Zirngasta kot skrbnika.

Nadaljevanje obrti po umrlem možu se je vdovi Karolini Kralikovi dovolilo z odlokom 9. januarja 1918, št. 778<sup>61</sup>; z istim odlokom je bil odobren kot namestnik faktor Franc Götz. Vodilo se je podjetje v tej dobi pod naslovom «Leopolda Kralika dediči» (Leopold Kraliks Erben).

Pod Kralikom in njegovimi dediči se je tiskarna znatno razširila in izpopolnila. Leta 1887. je (po Stiefvaterju) imela 2 velika tiskalna stroja, izmed katerih je eden, kupljen 1885 v Augsburgu, kot najstarejši del opreme še sedaj v obratu, 1 ročni in 1 samotežni stroj (Tretspresse)

ter 1 faktorja, 6 stavcev, oziroma tiskarjev in 1 strojnika. Važno za nadaljnji razvoj je bilo, da se je leta 1893. na vzhodnem delu dvorišča (na mestu nekdanjega vrta) prizidal nov prostor za stavnico. Leta 1905. je imela tiskarna, kakor je razvidno iz neke izjave gremija tiskarnarjev<sup>62</sup>, 2 velika in 2 mala tiskalna stroja, po številu torej isti inventar kakor leta 1887.; bil pa je obnovljen in izboljššan, kajti 1900 je bil kupljen nov mali tiskalni stroj, eno leto pozneje tudi nov veliki tiskalni stroj. 26. junija 1902 je namesto dotakratnega ročnega obrata bil uveden električni pogon<sup>63</sup>, za katerega je do pomladi leta 1917. dobavljala tok tvrdka F. Neger, nato nekaj časa mestna plinarna, od leta 1920. pa po mestnem električnem podjetju falkska elektrarna. Prvi rotacijski stroj je dobila tiskarna leta 1918., torej že po Kralikovi smrti, istega leta tudi dva stroja linotype, od katerih pa je eden že leta 1919. bil zopet prodan (v Ljubljano). Obenem z njim je bil prodan tudi veliki tiskalni stroj v formatu 70 × 100, ki ga je nabavila tiskarna med vojno. Za nove stroje je bilo treba novih prostorov, zato se je med vojno tudi zapadni del dvorišča zazidal in se je tam zgradila strojnica. (Se bo nadaljevalo.)

<sup>58</sup> Marburger Zeitung 20. aprila 1890.

<sup>59</sup> Krst. knjiga župnije sv. Marije v Mariboru VIII, 214.

<sup>60</sup> Zemlj. knjiga okrožnega sodišča Maribor, 1918, L št. 396 in 1919, L št. 11.

<sup>61</sup> Magistratni arhiv v Mariboru.

<sup>62</sup> NAG, fasc. 65, 3167, 1894 (št. 12.876, 1905).

<sup>63</sup> Prim. Marburger Zeitung 3. julija 1902.

## IZ KRALJESTVA BARV

### O barvah v splošnem.

Ni je industrije, ki bi imela tako razsežen delokrog, kakor ga nahajamo v industriji za izdelovanje barv. Za uporabo barv imamo nešteto načinov, imamo pa prav tako nešteto zahtev, ki jih stavimo tej uporabi. O mnogostranosti teh zahtev je strokovnjaku prav malo znanega.

Keramična barva n. pr., ki mora imeti to lastnost, da vzdrži med žganjem temperaturo nad 1000° C, je setavljena drugače nego barva, ki jo rabimo za sobna tla in od katere zahtevamo, da je za svetlobo neobčutljiva ter se dobro suši. Barva, ki jo rabimo za pleskanje ladij in ki naj zbog svo-

jih strupenih sestavin preprečuje, da bi se mogle oprijemati sten vodne živali, prav tako pa je ne sme razjedati morska voda, mora imeti popolnoma drugačne sestavine, kakor jih ima barva, ki jo rabimo za barvanje raznih živil, kakor bonbonov, marmelade itd. Pri teh strupene snovi niso na mestu. Barva, ki jo primešamo cementu, kojega jedkost barvo uničuje, mora biti v svoji sestavini zopet drugačna od barve za umetniški papir. Ta barva, ki je mleta na kamenu ali strta med segretimi tornimi valjarji, je jako mehka in drobna ter lepega sijaja. Barva za čistila za čevlje, za sveče, maslo, mast itd., ki naj bo zelo ločljiva za maščobo, pa mora imeti drugačne lastnosti nego



barva, ki se uporablja za pečatni vosek, katere tudi velika vročina ne sme izpremeniti. Težko torej, da bi se dobila industrijska panoga, ki bi v toliki meri posegala v vse druge panoge industrije in obrti in bila obenem tako neizogibno potrebna, kakor je baš barvna industrija. Skoraj da v življenju ne storimo koraka, kjer bi vsepovsod okoli nas barva ne služila bodisi olepševalnemu, bodisi varovalnemu namenu.

### Tiskarske barve.

Prav posebne zahteve, in to v vsakem oziru, pa ima glede barve grafična industrija. Predvsem morajo biti te barve nedovzetne za tvarine, s katerimi pridejo pri uporabi v dotiko. To so: litografski kamen, cink, aluminij, baker, firnež in vsa pomožna sredstva. Razteniti jih mora biti mogoče tako tenko, da je izključen vsak škodljiv vpliv na površino tiskalne plošče ali ploskanice in da se dajo uporabiti tudi za najtežji avtotopijski tisk z najfinejšim sitom ter brez težkoč. Zahteve, ki se glede barve stavijo pri teh tiskih, so takšne, kakršnih ne more staviti niti najnatančnejši slikar umetnik. Če pomislimo, da se danes zahteva in napravi v običajnem tisku 14.000, v offsetnem tisku pa do 10.000 tiskov na uro in ako upoštevamo vse še tako nežne poltone in prehode v ilustracijskem tisku, tiskane z likov in izdelane na kemigrafičen ali fotografičen način v raznih tehnikah, kakor n. pr. v tisku iz izdolbine, tisku z želatine na steklu ali najnovejši tehniki, tisku z želatine na filmu, bomo brez nadaljnjega razumeli, da je prvi pogoj za doseg zadovoljivega uspeha pri tisku samo možnost, da se dá barva brezpogojno razteniti.

Če prepoznamo različne tehnike tiska, vidimo, da ima vsaka teh tehnik glede barve svoje posebne zahteve in da je barva, ki je n. pr. za neko tehniko prav primerna, za drugo neuporabna.

**Kamenotisk**, ki temelji na večnem sovraštvu med maščobo in vodo, zahteva barvo, ki se z vodo ne spoji, to je, ki ne zvedeni, in pri tisku ne zaliva. Kemiku sta znana dva načina spojitve barve z vodo, to sta kemičen in mehaničen način. Kemično se barva z vodo spoji, če se barvilo izloči iz barvnega laka ter preide v vodo. Posledica tega razkroja je, da se risba na kamenu razmaže. O mehanični spojitvi z vodo pa govorimo takrat, če barva in firnež nista dovolj spojena. Tu se barvilo radi dvojnega učinkovanja, vode in trenja, mehanično loči od firneža, pri čemer se papir prav tako zamaže in dá nejasen tisk.

Za prvo navedeni primer tiskar nima pomoči. Ti primeri pa so danes, ko ima kemik na razpolago celo vrsto barvil, ki se z vodo ne spajajo, skoro nemogoči. V drugem primeru, ki se še pojavi pri debelih kristalastih barvah, kakor so n. pr. ultramarin in nekatere prstene barve, ali pri premalo

zmletih barvah, si lahko pomaga, če doda barvi nekaj gostega firneža.

Tekočine, ki se rabijo za otiranje in vlaženje pri kamenotisku, so barvnemu tehniku, kateremu so prizadejale že marsikatero bridko uro, dobro znane. Mnogokrat se je že pripetilo, da se je barva, za katere neoporečnost bi prisegel, v trenutku izkazala za popolnoma nerabno. Kamenotiskarji, ki so večinoma dobri poznavatelji kemije, pač ne jemljejo za vlaženje vedno samo čiste vode. Skoraj vsakdo ima za to svoja tajna sredstva, s katerimi je — po svojem naziranju — dosegel že velike uspehe. Tako se pridevljevo vodi za vlaženje: kislomleko, kvašeno pivo, salmijakovec, soda, lug, mineralne kisline, jesih itd., torej same jedko učinkujoče kemične snovi, ki lahko napravijo drago in porabno barvo neporabno.

Podobno se dogaja pri tisku z želatine na steklu kakor tudi pri offsetnem tisku. Barva za tisk z želatine mora biti jako gosta in bogata z barvili, poleg tega pa mora biti za alkalično vlago, ki vsebuje tudi glicerin, nedovzetna. S tem pa se število barv za tisk z želatine zelo omeji.

Nadaljnje zlo pri tisku je tudi, če barva razjeda kamen ali ploščo ali trga risbo, ki jo naposled uniči. Tu je lahko mnogo vzrokov in le pazljiv in izurjen tiskar bo našel pravi vzrok in mogel odstraniti motnjo. Krivda za to more biti v barvi, če je n. pr. v njej pregost firnež. Posebno pri težkih barvah, kakor so: kromova rumena, milorimodra in ultramarin, je treba, da se zaradi brezhibnega prijema barve na papir uporablja gost firnež. Gost firnež pa lahko povzroči tako imenovano trganje risbe. Tudi kemična razkrojitev je mogoča, kar se prav rado dogaja pri offsetnih barvah. Firnež za offsetne barve ima namreč prav malo maščobe, in če je te maščobe premalo, jemlje firnež maščobo z risbe. Risba radi tega odjema maščobe polagoma izgine s plošče ali kamena. V prvem primeru, če je v barvi pregost firnež, si tiskar lahko pomaga na ta način, da pridene barvi nekaj sirovega lanenega olja; v drugem primeru, če je barva premalo maščobna, pa, če doda nekoliko stearinovega ali tudi lanenega olja. Nevarno pa je, dodajati barvi mast, potrolej ali rudninsko olje. Ta sredstva so namreč jedka ter moderni offsetni barvi škodljiva zato, ker ji odvezemajo potrebno maščobo in kompaktnost. Ker barva ne more dati risbi potrebne maščobe, risba polagoma izgine. Tudi se često primeri, da se barva in firnež ne spojata dovolj močno in ostane barva, od katere se je firnež ločil, na površini papirja, s katerega jo je mogoče z lahkoto zbrisati. Risba se dalje uniči, če ni bila radi trenja med valjem in ploščo dovolj razvita.

Pri **offsetnem tisku** se prenaša barva dvakrat, zato mora biti bogatejša z barvili in se ne sme vleči, mora torej biti — kakor se strokovno izražamo — kratko raztenjena.



**Tisk na pločevino**, ki je tudi neke vrste off-setni tisk, zahteva izredno izdatno barvo, poleg tega pa mora prenesti visoko temperaturo. Izgotovljeni tiski se namreč suše v sušilni peči s temperaturo 80° C. Ta temperatura pa se čisto, če je n. pr. treba prevleči barvo še z zlatim lakom, zviša tudi na 160° C.

Pri **tisku iz izdolbenine** morajo biti barve, in to vodene kakor oljnate, zelo «kratke», redke in izredno tenko raztenjene, ker bi jih sicer strgálo ne moglo dovolj čisto posneti z valja. Ustrezati pa morajo tudi glede na izredno drobno sito, ki se pri tem tisku uporablja.

Za **običajni (knjižni) tisk** zopet so potrebne barve, ki so kos današnji tehniki sita in ne razjedajo tvarin, ki se porabljajo za izdelavo ploščanic, kakor so: cink, baker, nikelj ali aluminij, ter so predvsem proste žvepla in živega srebra.

Razumljivo je, da so za različna dela potrebne specialne barve, ki jih je treba na vsak način dobaviti neposredno iz tovarne za barve. Take barve so n. pr.: leskeča za pergamin, za tisk na kositer ali na tube, za tisk številnic pri urah, za čeke, za tisk z gumija itd. Tudi tiskalni in sekalni avtomati, najmlajši v tehniki tega tiska, stavijo zbog svoje primeroma preproste raztenitve barve in izredno hitrega teka stroja precejšnje zahteve glede jakosti barve. Ta barva mora biti jako redka. Prav tako pa je potrebna za najmodernejšje tiskalne stroje za vozovnice in za pomnoževalne aparate posebna barva.

Tiskarska barva se izdeluje v treh delovnih razdelkih: 1.) naprava suhe barve, 2.) priprava firnežev, lakov, sušilnih snovi in pomožnih sredstev in 3.) mešanje suhih barv s firnežem in dodatki. Izgotovljene barve se preizkusijo, nato pa razpošljejo. (Se bo nadaljevalo.)



# SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA

## SESTAVIL J. ŠLEBINGER

# ZA LETO 1930

### II. Knjige in brošure. 2. del.

107. **Novo mesto**, Dolenjska metropola. Uredil Anton Podbevšek. Izdal in založil «Progres», zavod za pospeševanje mednarodnih trgovskih zvez v Novem mestu (Karel Mahorčič). Tiskala tiskarna «Slovenija» v Ljubljani. 1930. 128 str. s slikami in inserati. V. 8°.
108. **Ob srebrnem jubileju škofijskega zavoda sv. Stanislava in škofijske gimnazije**. Sestavil in uredil Anton Koritnik, direktor škofijske gimnazije ob sodelovanju zavodskih profesorjev in prefektov. Št. Vid nad Ljubljano. Založilo vodstvo zavoda sv. Stanislava. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1930. 264 str. in 32 str. slik v bakrotisku. V. 8°.
109. **Ogrin Fran**: Dopolnilo k «Državoznanstvu». Ljubljana. Lastna založba. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1930. 20 str. 8°.
110. **Opeka Mihael**: Kralj vekov. Trinajst govorov o Bogu. V stolni cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani govoril. 1.—3. tisoč. Ljubljana. Založila prodajalna KTD. H. Ničman. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 128 str. 8°.
111. **Otroci Naše ljube Gospe**. Roman po R. Andersenu. Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 1929. [Izšlo 1930.] 184 str. 8°.
112. **Pečjak Gregorij**: Večno življenje. Molitvenik. Osmi natis. Ljubljana. Založba škofijskega ordinariata. Tisk Jugoslovanske tiskarne. 1930. 608 str. 16°.
113. **Pirc Franc**: Poštni krajevni leksikon za Dravsko banovino in Belokrajino. Ljubljana. Založil Mednarodni informacijski zavod Viktor Blažič. Tiskarna Slovenija. 1930. (V) + 274 str. + XX str. inseratov. V. 8°.
114. **Popis, Kratek**, trav, krmskih in oljnih rastlin k šestim tabelam Kmetijske družbe v Ljubljani I. 1930. Tiskali J. Blasnika nasl. (1930). 12 str. V. 8°.
115. **Pravice in dolžnosti članov davčnih odborov**. Izdal in založil Zavod za pospeševanje obrti Zbornice za TOI v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 27 str. M. 8°.
116. **Pravila Društva kmetijskih strokovnjakov za dravsko banovino**. Tiskali J. Blasnika nasl. Ljubljana, 1930. 8 str. M. 8°.
117. **Pravila Društva učiteljstva meščanskih šol v dravski banovini**. Natisnila Mariborska tiskarna. 1930. 16 str. 16°.
118. **Pravila o nižjem in višjem tečajnem izpitu na realnih in klasičnih gimnazijah in realkah**. Priredil Josip Wester. Ljubljana. Tisk in založba Učiteljske tiskarne. 1930. 26 str. 8°.
119. **Pravila Strokovnega udruženja strojevodij kraljevine Jugoslavije**. (Članska knjižnica. Pravilnik.) Tiskala «Slovenija» v Ljubljani. (1930). 67 str. 16°.
120. **Pravilnik o natančnejših določilih za izvrševanje zakona o nadzorstvu nad živili**. Ljubljana. Založil Higijenski zavod kraljevine



- Jugoslavije. Natisnila tiskarna «Mercur». 1930. 50 str. 8°.
121. **Promet, Obmejni.** Zbirka zakonskih odredb o obmejnem prometu v dravski banovini. Uredil in izdal **Sterle Vinko**, računospitač glavne kontrole. Ljubljana. Samozaložba. Tiskali J. Blasnika nasl. 1930. 248 str. in seznamek prehodnih mest v dravski banovini, odprtih med jugoslovanskim in madžarskim obmejnim pasom. 8°.
  122. **Roža skrivnostna.** Splošni molitvenik. Sestavil dr. **P. Angelik Tominec**, O. F. M. Ljubljana. Založil **Anton Sfiligoj**. Natisnili J. Blasnika nasl. 1930. 264 str. 16°.
  123. **Rožič Valentin:** Pregled strokovne obrtne izobrazbe v Jugoslaviji. [B. k. t. l. — Posebni odtis iz «Jubilejnega zbornika katoliškega društva rokodelskih pomočnikov ob petin-sedemdesetletnici», 1930, str. 90—98.] Ljubljana. (7) str. V. 8°.
  124. **Rus Jože:** Beograd in geneza Jugoslavije v luči makroplastike njene prirode. Predavanje s plenarne seje III. kongresa slovanskih geografov in etnografov v Beogradu dne 5. maja 1930. Ponatis iz «Naše dobe», 1930. Str. 237—239. V. 8°.
  125. **Rus Jože:** Geološko-geografski oris: Karlovac-Novo mesto-Ljubljana. Preštampano iz «Opis puta III Kongresa slovenskih geografa i etnografa u Kraljevini Jugoslaviji». Izdanje pripremno odbora. Beograd. Štamparija «Davidović» Pavlovića i druga. 1930. Str. 125—143. M. 8°.
  126. **Salotti Karel:** Sestra Marija Assunta Pallotta, frančiškanska misijonarka Marijina. Izvirnik pričujočega življenjepisa je izšel v italijanščini, preveden pa je doslej v našo slovenščino, v francoščino, nemščino, angleščino, španščino, kitajščino in madžarščino. Po drugi ital. izdaji oskrbel prevod o. **Jožef Aljančič**, O. F. M. Ljubljana. Založile F. M. M. Tiskala Zadružna tiskarna. 1930. 320 str. 8°.
  127. **Savez, Jugoslovanski kinološki.** Pod najvišjim pokroviteljstvom Njega Veličanstva kralja Aleksandra I. Državna razstava lovskih psov v okviru I. drž. gozdarsko-lovske razstave v Ljubljani 31. avgusta 1930, v prostorih «Ljubljanskega velesejma». Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 12 str. V. 8°.
  128. **Scott Walter:** Ivanhoe. Zgodovinski roman. Prevedel **Vladimir Levstik**. Založba Modraptica. Ljubljana. Načrt za platnice izdelal **Ivo Spinčič**. Tiskala tiskarna Merkur. 1930. 492 str. 8°.
  129. **Seznam ljubljanskih ulic, trgov, javnih poslopij itd.** Zgodovinska in zemljepisna pojasnila zbral **Janko Nep. Jeglič**. Ljubljana. Založila Jugoslovanska knjigarna. [Jugoslovanska tiskarna.] 1930. 24 str. 8°.
  130. **Slavec J.,** Stavbno podjetje v Kranju: Novi železniški most v Zidanem mostu zgrajen leta 1929—30. 26 listov slik izvršila v bakrotisku Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. [1930.] 23×15 cm.
  131. **Slovenci, Koroški,** in plebiscit leta 1920. Maribor. Založila in izdala Narodna odbrana. Tiskarna sv. Cirila. 1930. 20 str. 16°.
  132. **Statut** in volilni red Meščanske korporacije v Kamniku. Samozaložba. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1930. 24 str. 8°.
  133. **Strmšek Pavel-Polenčan:** Zvončki moje mladosti. Slikice narisal **Kolbič Gabrijel**. Maribor. Založila knjigarna **Vilko Weixl**. Tiskala Mariborska tiskarna d. d. 1930. 32 str. M. 8°.
  134. **Svidenje** v večnosti. Novi Sad. Založna Družba **G. Šašič i Komp.** Štampa «Urania». (1930). 8 str. 8°.
  135. **Šlebinger Janko:** Slovenska bibliografija za leto 1929. V Ljubljani. Založila revija «Slovenski tisk». Natisnila Delniška tiskarna, d. d. 87 str. 8°.
  136. **Štrekelj Josip:** Mali sadjar. Ljubljana. Založila Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic v Sloveniji. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 1930. 80 str. M. 8°.
  137. **Tuma Henrik:** Pomen in razvoj alpinizma. I. naklada. Založba «Turistični klub Skala». Tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru. (12 slik v bakrotisku izvršila Delniška tiskarna v Ljubljani.) [1930.] 296 str. V. 8°.
  138. **Upanje, Blaženo,** vernega kristjana. Novi Sad. Založna Družba **G. Šašič i Komp.** Štampa «Urania». (1930). 8 str. 8°.
  139. **Uredbi:** glede banovinskega proračuna za leto 1930./1931.; o banovinskih davščinah za kritje izdatkov banovinskega proračuna dravske banovine za leto 1930./1931. V Ljubljani. Izdala in založila kraljevska banska uprava dravske banovine. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. 1930. 26 str. 4°.
  140. **Velesejem, Ljubljanski.** Jesen 1930. Gozdarstvo, lovstvo, lesna industrija in obrt, misijonarstvo, higijena, kinologija. 31. VIII.—15. IX. 1930. Uredil dr. **Milan Dular**. Ljubljana. Izdala uprava ljubljanskega velesejma. Založila **Aloma Comp. d. z o. z.** Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 124 str. s slikami. 4°.
  141. **Velesejem, Ljubljanski.** Šumarsko-lovska razstava od 31. VIII.—15. IX. 1930. V odlič po lovski razstavi paviljon «G». Ljubljana. Založilo Slovensko lovsko društvo. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 8 str. M. 8°.
  142. **Vrečer Rajko:** Savinjska dolina s posebnim ozirom na splošno, krajevno in upravno zgodovino v besedi in sliki. Samozaložba. Žalec. Tiskala tiskarna brata **Rodè & Martinčič** v Celju. 1930. (IV) + VII + 270 str. 8°.



143. **Vzgoja sokolske mladine.** Izdala Sokolska župa Maribor. Tiskala Mariborska tiskarna. 1930. 55 str. M. 8°.
144. **Zakon o tisku** z dne 6. avgusta 1929, razglašen v Službenih Novinah v št. 179 XXXIX z dne 8. avgusta 1929 in v Uradnem listu Ljubljanske in mariborske oblasti št. 272/84 z dne 7. septembra 1925, s spremembami in dopolnitvami do 1. marca 1930. Uredil in z razsodbami kasacije opremil sodnik [Anton] Mladič. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Natisnil J. Krajec nasl. v Novem mestu. 1930. 66 str. 16°.
145. **Zbornik, Jubilejni,** katoliškega društva rokodelskih pomočnikov ob petinsedemdesetletnici. Ljubljana. Izdal odbor katoliškega društva rokodelskih pomočnikov. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 1930. 126 str. s slikami. 8°.
146. **Zgodbe svetega pisma za osnovne šole.** S slikami. Priredilo ljubljansko in mariborsko katehetsko društvo. Ljubljana. Založila zaloga šolskih knjig in učil dravske banovine. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1930. 136 str. 8°.
147. **Zgradarina** po novem davčnem zakonu z dne 8. II. 1928. Ur. list št. 75/26 in pravilniku z dne 28. XII. 1928. Ur. list št. 402/121 z upoštevanjem zakona o izpremembah z dne 18. V. 1930, in pravilnika z dne 23. V. 1930. Služb. list št. 35 in 36/20. Pojasnila, ključi za izločitev mestnih davščin, za preračun osnovnega, dopolnilnega davka, zamudnih obresti in razni vzorci. Dodani so ključi za preračun dopolnilnega davka k pridobnini z vsemi medstopnjami, istotako za zemljarino. Uredil in sestavil Lovro Novak. V Ljubljani. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna. Tiskarna «Slovenija». 1930. 83 str. V. 8°.

## TEHNIČNE NOVOSTI

**Nov elektron za jedkanje avtotipij.** Dr. O. Hahn v Markranstädtu je dal pred nekaj leti v promet zlitino elektron, ki naj bi rabila kot kovina za jedkanje. Takrat se ta zlitina ni mogla vpeljati, ker je povzročala pri kopiranju prevelike težkoče. V novejšem času pa so to magnezijevo zlitino obnovili v povsem novi sestavi. Sedaj jo izdeluje «Pyrophor», družba za predelavo kovin v Werdenu ob Ruhri. — O tem elektronu bodi v splošnem navedeno tole: Kovina je ko aluminij lahka, popolnoma srebrnobela, trša od cinka in tudi pri segrevanju v svrhu emajliranja kleja ne izpremeni svoje trdote. Zbog te trdote je skoraj neupogljiva, kljub temu pa ne krhka in jo je mogoče raziti ali obdelovati z vrezilom, rezkačem ali nožem za obrezanje roba. Jedkanje s solitrno kislino se dá na njej izvršiti z neverjetno naglico, tako da bi to jedkanje skoraj pravilneje imenovali topljenje. Za jedkanje črtnih klišejev n. pr., izvršeno v torilu, ni potrebno prav nič več časa, kakor za jedkanje v stroju, s čimer se prihrani mnogo časa, in to približno za polovico. Sproščen plin (vodik?), ki se pri jedkanju v drobnih mehurčkih izloča, je brez duha. Ti mehurčki se dvigajo s plošč v obliki belkaste sopare in jo skoraj zamegle. Jedkana površina je brezhibno gladka. — Kopira se najbolje s kromovo želatino. Tudi kopiranje brez segrevanja je mogoče, a se ni obneslo. To pa je brez pomena, ker ustreza plast želatine na elektronu popolnoma svojemu namenu in dá najzornější emajl. Bilo bi torej tu kakor pri bakru nespametno, ako bi ne uporabljali te najboljše sklenine, ki na elektron ne vpliva tako neugodno, kakor n. pr. na cink. Kopija z želatino se smatra za odločujoč postopek. Pogoj za dobro delo pa je, da se plošče ne brusijo, kakor je to navada, s smirkom in vodo, marveč se brusilnim sredstvom pridene nekaj amonijaka. Zmes 50 delov prane krede in 100 delov amonijaka je najugodnejša. Lahko pa se uporablja tudi raztopina kalijevega ali amonijevega bikromata s prano kredo, ki baje preprečuje tvorbo mehurčkov, kar pa dokončno še ni preizkušeno. Ploščo je treba nato

urno izplakniti in nanjo takoj nanesti želatino. Važno je, da se po razvijanju plast želatine brezpogojno utrdi. Raztopine kromove želatine, ki na bakru tudi brez utrditve dobro drže, izginejo pri jedkanju na elektronu takoj, ako se niso prej strdile. Neka avtotipija, pri kateri je emajl brezhibno vzdržal vse operacije, je bila kopirana s snovjo v tile sestavi: 600 g destilirane vode, 200 g kleja, 25 g amonijevega bikromata in 5 do 8 kapljic amonijaka. Strjenje je nastalo po izplaknitvi razvijalne in barvilne vode v kopeli, napravljeni iz 600 g destilirane vode, 50 g amonijevega bikromata, 6 g kromovega galuna in 100 do 125 g špirita. Med strjevanjem, ki traja dve do tri minute, je treba kopelnico zibati sem in tja, po preteku približno ene minute pa vzeti ploščo iz nje in jo nalahko izpršiti, nato pa ponovno vložiti do dokončnega strjenja. Rumenorjava kopel pobarva vijoličasto sliko črnkasto in to že ugodno vpliva na sliko kopije. Glede segrevanja bodi pripomnjeno, da se mora nadaljevati do temno rjave barve, to kovini nikakor ne škoduje. Enako kakor baker posinji pri emajliranju tudi elektron, ki dobi neki sivkasto rjav odtenek, podoben kopreni. O jedkanju samem ni mnogo povedati. Ploskanica je bila jedkana v stroju s svežo kislino (12° Baumé) pet sekund in je dosegla enako globino, kakršna se dá doseči le s ponovnim poglobljevanjem slike na ploskanici. Slika ostane lepa v barvi in nikakor ni videti izprana, kar se sicer pri strojnem jedkanju rado dogaja, če smo jedkali avtotipijo na en mah do globine, ki naj bi omogočala dober tisk. Manjkale so le še najsvetlejše točke, ki jih je bilo treba še naknadno izjedkati. Kislinska kopel, ki je imela kakih 5° gostote in kakršno običajno rabimo za mrzle emajlne kopije, pa je napravila v 15 sekundah tudi te svetlobne točke povsem šiljaste. S čopičem se tu skoraj ni delalo. Poskusni odtiski na prevlečenem papirju so pokazali tehnično popolnost, ki smo je vajeni le pri bakru. — Na drugi ploskanici zopet se je poskusilo jedkanje z majhnimi čopiči, ki se je vršilo tako naglo, da se je dala kislina nanašati, kakor bi jo



štrcal z brizgalko. Da ta hitri učinek nekoliko omejimo, se priporoča pri jedkanju ploskavic z izgubljačo se sliko kislina redkejša gostote (5%), zanesljivost stopnjevanja slike se namreč s tem zviša. — Kopije z beljakovino moremo pripraviti brez truda, kar je za jedkanje črtnih klišejev jako važno. Prihranek na času je vsekako tako znaten, da bi bil morda tudi v ta namen elektron, kljub svoji višji ceni, priporočljiv. Elektron je zamišljen v glavnem za avtotipije, in to prvi vrsti kot nadomestek za baker, od katerega je cenejši in glede tehnične popolnosti avtotipij enakovreden. Vsekakor bo kemigrafom ustrezno, če bodo za jedkanje potrebovali le solitrno kislino in kloridovih kopeli gotovo ne bodo pogrešali. Tudi za časopisne slike, kolikor gre za razpošiljanje izgotovljenih ploskavic, postane elektron radi svoje neznatne teže lahko pomemben. In ne samo zaradi olajšanega razpošiljanja, temveč tudi, ker se doseže z njim brez vsakega nadaljnjega postopka za časopisni tisk tako važna globina jedkotine. Pa tudi v zvezi s še neko drugo novo iznajdbo, ki zaznamuje že prav dobre laboratorijske uspehe — s fotografijo, ki se dá jedkati na kovino — bo elektron morda zavzel še važno mesto.



## FOTOGRAFIJA

Pomlad v sliki.

Ne glede na to, da se more amater po mili volji udejstvovati v fotografiji v vseh letnih časih skoroda enako, je nastopajoča pomlad zlasti za pokrajinarja in ljubitelja narode najlepši del leta. In zares. Zgodnja pomlad je najbogatejša v motivih in daje s tem fotografu veliko in lahko izbiro na njegovih pohodih.

Vsako leto gledamo in občudujemo znova lepote pomladi in s kolikim veseljem pričakujemo prvega cvetja; mnogo takih pomladanskih slik smo že videli. A kljub temu pa še vedno radi opazujemo narodo, ko se odene v praznično pisano cvetje, ter se radujemo v srcu nad ubranostjo stvarstva. In tedaj vzkipi v nas skromna želja, ujeti vsaj majhen del te lepote v sliko, ki bo krasila naš dom ali tudi le našo zbirko. Oborožili se bomo zato s svojo kamero in odšli ne na lov za motivi, temveč kar tako na izprehod ali izlet.

Kot dobri opazovalci ne bomo iskali v narodi »posebnih« lepote, ker te ne obstajajo za fotografa; kajti njihovo bistvo je le posebna harmonija barv, kar pa je za navadno ploščo brez pomena. Mnogo bolj nas bo zanimala ubranost linij in svetloba. Tudi ne bomo nakopičili na eno sliko »preveč lepote«, ker bi v taki sliki nastal nezaželen nemir. Ostanimo kar lepo skromni in izluščimo iz bogastva narode le prav majhno podrobnost in skušajmo jo podati po temeljitem študiju tako, da bo slika čim vernejša podoba žive narode.

Ne pozabimo, kako mora ospredje tvoriti bistvo, in temu primerno uravnamo ostrino ospredja in

sredine ter ozadje v sliki. Vsemu nebitvenemu se ognimo tako, da bo vse v sliki zares utemeljeno. Za poživitev bi si seveda želeli nevsiljivo okrasje, katero pa moramo, bilo človek ali žival, postaviti tako, da ne dela vtisa, kot da stoji pred fotografom. To je mnogokrat težko, ali boljša je slika brez tega, kakor pa da napravimo iz pokrajine portret.



O slikah malega formata.

Industrija fotografskih aparatov je zadnje čase izdala več raznih aparatov malih formatov, kakor 36 × 24 mm ali 50 × 40 mm, dalje 40 × 40 mm, 45 × 60 mm itd. Na pomladanskem sejmu v Lipskem je večina tvornic razstavila popolnoma nove modele teh velikosti, ki so vzbudili veliko zanimanje. Priljubljenost aparatov teh malih formatov je vzpodbudilo industrijo k novim izumom in izpopolnitvam. Zato so te male kamere tehnično dovršene in opremljene z vsemi novimi pridobitvami. Velika svetlobna jakost in vedna pripravljenost k posnetku jih stavijo na trg kot izredno prikupne igračke, ki pa pri poznavalcu vzbujajo upravičeno občudovanje.





Saj je tudi užitek taka kamera v žepu. In kolik prihranek na ploščah ali filmu. Nadalje vsestranska uporabnost snemanja, zlasti slike iz vsakdanjega življenja, kakor tudi sportnih in pokrajinskih posnetkov.

Mali format pa seveda zahteva za pravo učinkovanje perspektive in globine v sliki, neobhodno primerno povečanje in pravi izrez. Povečana slika radi malega originala prav nič ne trpi glede ostroti; kajti pretirana ostrost v originalu se s povečanjem ravno toliko ublaži, da učinkuje naravno ter napravlja vtis ne toliko fotografije kot dobre slike.

J. M. K.

**Ludvig David** † V decembru preteklega leta je v Berlinu preminul znameniti starešina nemških fotografov amaterjev, generalni major v p. Ludvig David. Pokojni se je s fotografijo bavil že od mladih let. Nekaj časa je bil tudi vodja vojnega foto-kemičnega zavoda. Širom sveta pa je poznan kot noben drug fotograf po svojih knjigah: «Ratgeber im Photographieren» in «Praktikum der Photographie». Prva knjiga je dosedaj doživela 250 izdaj in je tudi pri nas splošno znana pod imenom «mali David», iz katere so gotovo tudi naši amaterji črpali svoje začetno pa tudi višje znanje o fotografiji. Iz njegovih del odseva izredno temeljito poznanje stroke; kajti David ni bil le teoretik, v fotografiji je bil dolgo dobo nedosegljiv umetnik.



## JEZIKOVNO REŠETO

UREJUJE DR. KOLARIČ RUDOLF

### Nepristni oziralni stavki.

Ob ognju stoji grofica, ki drži grofu rokó na rami. — Pri mizi sedita dva duhovnika, ki igrata šah. — Na njivi je cvetel krompir, ob katerem je zorela pšenica. — Po odmoru dobi vsak po kos kruha, katerega slastno použije. — Vrgli so žreb, ki je določil najmlajšega. — Velel je pluti v gosto vrbje, kjer so splav previdno skrili. — Prejel sem Vaše pismo, za katero se Vam lepó zahvalim. — Čuki so splavali nazaj na veje, odkoder so ga skozi mrak plašné motrili. — Ozrl se je na vas, na kar se je hitro spustil v sosedno dolinico, kjer se je potopil v visokem žitu. — Par trenutkov ga je pozorno motrila, nakar se je prisiljeno nasmehnila. — Moral je okopavati in osipati, kar je biló drugje že storjeno. — Skočil je za paglavcem, ki pa mu je ušel.

Kaj je na teh oziralnih podredjih neskladnega? Da na kratko povem, to, da odvisni stavki z nadrednimi niso organsko zrastle, ampak le mehanično zlepljeni. Oglejmo si prvi in drugi primer! V obeh je dejanje odvisnega stavka logično enako samostojno in enako važno kakor dejanje, ki ga izraža glavni stavek. Oba oziralna stavka sta potakem v svojem bistvu glavna stavka, ne pa nemara zgolj postranski, dopolnjujoči in pojasnjujoči določili. Zato ne sodita v odvisnost, ampak imata pravico do svobodnega, neodvisnega bivanja. Zamenimo oziralna zaimka s prirednim veznikom «in», pa se nam pravo razmerje med glavnim in «odvisnim» stavkom takoj pokaže! — Ob ognju stoji grofica in drži grofu rokó na rami. Pri mizi sedita dva duhovnika in igrata šah. — Vsak od obeh stavkov izraža po dvoje samostojnih, sočasno vršечih se dejanj; zato jih je mogoče vezati le s prirednimi vezniki. Zanimiv je drugi primer, in sicer zategadelj, ker prav jasno kaže, kako se utegne z nepristnim oziralnikom smisel stavka povsem izprevreči. Kaj pomeni v gornji zvezi relativni stavek «ki igrata šah»? Mar to, da imata sedajle, ko sedita pri mizi, res šah pred seboj in da dejansko premikata figure? Ne. Oziralni stavek je samó dopolnjujoča pritiklina in ima nalógo, da svojo odnosnico zgolj pojasnjuje, ne pa, da nemara z novo, samostojno mislijo stavčno dejanje pomnožuje, oziroma stopnjuje. Stavek torej ne pomeni, da gospoda se d a j l e igrata, ampak le, da šta šahista, da znata igrati, trenutno pa utegneta, recimo, čitati ali pa nad časopisom dremáti. V kavarno stopi na primer tujec, ki bi rad igral partijo šaha, pa vpraša natakárja, ali je kdo tak med gosti, da bi mogel igrati z njim. «Pač,» odgovori natakár, «tamle sedita dva gospoda, ki



igrata šah; trenutno pa kinkata.» Stavek «Na njivi je cvetel krompir, ob katerem je zorela pšenica» pomeni, da je cvel le tisti krompir, ob katerem je zorela pšenica, oni pa, ob katerem je zôrel ječmen, še ne ali ne več. In to zopet po pravilu, da je relativni stavek zgolj nosilec stranskih, podrejenih pojasnil k odnosnici, ne pa nosilec tudi glavnih misli. V omenjenem podredju pa izraža relativnik svojo posebno, neodvisno misel in zato (nápak ali vsaj neskladno bi biló tu reči «zbog česar!») se mora stavek glasiti: «Na njivi je cvêl krompir, ob njem pa, na sosedni njivi, je zorela pšenica.

Naslednji primeri se ločijo od omenjenih treh le v tem, da se odnosna dejanja v poedinah podredjih ne vrše istodobno, ampak v časovnem zaporedju; drugače pa so relativniki v njih prav tako sami glavni stavki. «Vrgli so žreb, ki je določil najmlajšega — vrgli so žreb in ta je določil najmlajšega.» Relativum pomeni le-tu to, da je šlo za prav poseben žreb, in sicer za tisti, ki je določil najmlajšega, ne pa nemara za oni, ki je pokazal na srednjega ali najstárejšega.

«Veled je pluti v gosto vrbje, kjer so splav skrbno skrili.» Zopet dve samostojni, enako tehtni misli: veled je pluti v vrbje, tam so splav skrili. Če hočem spraviti te dve dejanji v razmerje nadrednosti in podrednosti, si morem pomagati le tako, da naredim iz druge misli namerni stavek, torej: veled je zapeljati v vrbje, da bi le-tam splav skrili. Toda s tem je postal ves miselni kompleks drug; saj iz tega podredja ne izvem, ali so splav res tudi skrili ali ne. Stavek pa je bil ravno zategadelj napisan, da bi mi to povedal.

«Čuki so splavali nazaj na veje, odkoder so ga skozi mrak plašno motrili» — prav: so splavali na veje in ga motrili. Kaj drugega bi biló s temle podredjem: «Čuki so splavali nazaj na veje, odkoder so bili prileteli.» Tu je oziralni stavek glavnemu stavku res podrejen in rabi res le kot pridevek za natančnejšo določitev odnosnice.

Posebno pogosto se rabi kot lepilo oziralno časovni prislov «nakar» v pomenu «nato» in oziralni zaimek srednjega spola «kar». V stavku «Par trenutkov ga je pozorno motrila, nakar se je prisiljeno nasmehnila» se smisel pač ka-li nič ne spremeni, če zamenimo «nakar» z «nato»; dosežemo le, da zrasteta stavka v organsko celoto, v tem ko je «nakar» le zunanje lepilo.

Silno mahedravo in smiselno zveženo je podredje z dvema nepristnima relativnima odvisnikoma prve in druge stopnje, dasiprav izražajo vsi trije stavki priredne, postopno nasledujoče si misli: «Ozrl se je na vas, na kar se je hitro spustil v sosedno dolinico, kjer se je potopil v visokem žitu, namesto: ozrl se je, nato se je spustil ter se potopil. Drugi relativni stavek bi bil mogoč le recimo v zvezi: se je potopil v žito, kjer je bil prej ta dan izgubil klobuk.

Za dokaz, da utegne nepristno oziralno podredje povzročiti naravnost nesmisel, je stavek: «Moral je okopavati in osipati, kar je biló drugje že storjeno.» Pisec hoče povedati, da so drugi vaščanje že okopali, samó eden se je z delom hudó zakasnil. Pové pa v resnici nekaj povsem drugega, namreč, da je moral mož okopavati to, kar so že drugi okopali.

Nepristne relativne stavke pišemo domalega brez izjeme vsi, stari in mladi, rajši še mladi. Pišemo, pravim, saj ne govorimo jih navadno ne, tudi tisti ne, ki smo v šolo hodili. Da bi bil pa slišal jaz kdaj katerega svojih kmečkih ljudi rabiti v njegovi prirodni govorici le en sam tak relativnik, se ne spominjam. Morda je drugod drugače. Meni je vsekako taka zveza papirnata, književna, izhajajoča iz želje po mehničnem prilepjanju. Res je, sevé, da je včasih težko ločiti pristni oziralni stavek od nepristnega. Zanimiva posebnost živega slovenskega jezika pa taki stavki po mojem niso, kot se je neki dozdevalo nekemu tujemu jezikoslovcu. Mislim, da je tudi za nje kot za marsikaj drugega iskati vzroke v vplivu nemščine; tam bi se utegnil oni tujec celo bolje poučiti o tem, saj v tem jeziku kar mrgoli takih podredij. Celó mojster Goethe jih ima toliko, da se utegnejo smatrati za eno njegovih najbolj izrazitih slogovnih posebnosti. Nekoliko vpliva pa gre gotovo tudi latinščini na rováš; le-tu se štejejo nepristni oziralni stavki celo med stilistične vrline. Vendar Latinec dobro loči priredno in podredno zvezo relativnih stavkov; v zavisnem govoru na primer ravna s povednimi relativniki čisto po pravilih glavnih stavkov. Asov.

### Rajši ali raje.

Ker se rabi v slovenščini rad, -a, -o na 1. stopnji samo v i m e n o v a l n i k u vseh spolov in števil, ne pa tudi kot prislov (drugače je to v nekih slovanskih jezikih; v srbohrvaščini n. pr. se rabi samo prislov; prim.: R a d o ide Srbin u vojnike), zato imamo tudi na 2. in 3. stopnji samo pridevnik (rajši, -a, -e ali raji, -a, -e). To se pravi, da slovenščina sploh n i m a prislova od pridevnika rad na n o b e n i stopnji. Dan na dan pa beremo: O tem naj r a j e molčim. — Za otroka bi naj r a j e skrbela! — Midva bi r a j e ostala tu. — Deklici r a j e vidita, da te ni. — Otroci so si r a j e sami pomagali. — Dame so r a j e ostale zunaj. — Pojdite r a j e z nami! — To zadevo bi n a j r a j e zamolčal. — In kar n a j r a j e bi vedela. —

Kakor se pridevnik r a d, ki se rabi samo povedno, ujema na 1. stopnji z osebkom v spolu in številu, tako se tudi na 2. in 3. stopnji. To prvotno stanje, ki je ponekod med ljudstvom še danes v rabi, se je nekoliko porušilo, tako da rabimo v knjižnem jeziku v primerniku in presežniku za ženski in srednji spol navadno obliko moškega spola.



Pravilno se torej pravi: O tem naj rajši molčim. — Za otroka naj bi rajši skrbela! — Midva bi rajši ostala tu. — Deklici rajši vidita, da te ni. — Otroci so si rajši sami pomagali. — Dame so rajši ostale zunaj. — Pojdite rajši z nami! — To zadevo bi najrajši zamolčal. — In kar najrajši bi vedela. —

S. B.

### Lokomotiva je iztirila.

Poročevalec, ki je pisal o železniški nesreči, je hotel reči, da je lokomotiva, ki je bila na tiru, skočila sama s tira, izrazil pa se je tako, kot da bi lokomotiva nekaj drugega, kar je bilo v tiru, **spravila iz tira**. Gornji izraz je torej dvakrat zmrevarjen.

1.) Lokomotiva je iztirila je prav tako napak, kakor če bi rekel, da je mati ozdravila, ko nehote vprašaš, koga neki je ozdravila. «Iztiriti» je prehodni glagol (kot je «ozdraviti») in mora imeti dopolnilo, kot ga ima «ozdraviti». Zato se pravilno glasi: lokomotiva se je iztirila, kakor pravimo, da se je mati ozdravila. Lahko bi tudi rabili neprehodni glagol: lokomotiva je iztiredla (kot: mati je ozdravela), a to nam je tuje.

2.) Naš izraz pa je napačen tudi v tem, da je glagol zložen s pomensko povsem drugim predlogom. Ker ni bila lokomotiva v tiru, marveč je bila na tiru, in ni skočila iz tira, ampak je zdrknila s tira, pravimo pravilno, da se je lokomotiva stirila. Sicer pa ne vem, zakaj ne bi zadostovalo, da lokomotiva skoči ali zdrkne s tira?

S. B.

### Čakati.

Glagol čakati veže nepopačeni narod samo z roditeljem ali tožilnikom brez predloga. Iz njegovih ust je vedno slišati le: čakam sestre (ali: sestro), matere (ali: mater), čakam kosilo, vlak (a). Čakati na kaj, na koga je germanizem, ki ga celo v leposlovnih spisih čitamo.

A. M.

### Oglasi. Maža z Niggerol oljem.

O oglasih smo na tem mestu že govorili. Pa ni nič pomagalo. Pribijmo torej še enkrat, da pišejo najslabšo slovenščino trgovci. To so pravi jezikovni konjederci. Evo primera: Še lepše postanejo Vaše lasje ako jih izmijete vsak teden enkrat s preizkušenim Shampooom z črno glavo. Takšno mrcvarjenje je že naravnost blazno in dokazuje, da tiči ogromna večina trgovstva do vratu v nemški miselnosti, da ji je nemški duh zlezal v kri in mozeg. Toda nemški trgovci vse drugače pazijo na čistost svojega jezika. A naši ljudje se od tujca naučijo samo slabega, v dobrem pa ga le neradi posnemajo.

Navedeni oglas bi se slovenski pravilno glasil takole: Še lepši postanejo Vaši lasje, ako jih izmijete vsak teden enkrat s preizkušenim Shampooom s črno glavo.

V oglasu glede olja Niggerol (ali: olja znamke Niggerol; nikdar pa ne Niggerol olje, ker tudi ne pravimo: Ljubljana mesto, ampak: mesto Ljubljana!) pa priporoča tvrdka mažanje z oljem Niggerol, ne pa mazila (snovi). Maža pomeni toliko kot mazilo, tukaj pa, kakor je razvidno iz vsebine, ne gre za mazilo (ki je v tem primeru olje Niggerol), marveč za dejanje, izraženo v samostalniški obliki.

Kč.

### Sodi od strojnega olja.

Predlog od kaže: a) kako ločenje, oddaljenje itd.; od doma iti, od strehe kaplja; b) primerjano osebo ali reč za primernikom: sonce je večje od zemlje; c) izvor: ofroci od prve žene, duh od sena; č) tvarino, iz katere je kaj: venec od trnja, od železa se jeklo izdeluje; d) vzrok: od veselja skakati, od strahu, od dolgega časa, od mraza; e) način: od srca kaj želeti, to je od sile; f) celoto, h kateri kak del spada: pet od sto, ključ od vrat, osnik od kolesa.

Toda zgornjega primera ne moremo stlačiti v noben razdelek. Predlog od je tukaj napačno rabljen. Sodi so namreč namenjeni za strojno olje in je torej prav govoriti le o sodih za strojno olje.

Kč.

### Prodaja domačega žganja podleži trošarini.

Človeku se kar želodec obrača, če vidi, kako nekateri ljudje, zlasti novinarji, pačijo slovenščino in jo natezajo na nemško Prokrustovo posteljo. Piscu gornjega stavka je pač brnelo po ušesih: Der Verkauf des Branntweins unterliegt der Verzehrungssteuer, ni mu pa pri tem niti v sanjah padlo v glavo, da bi sploh pomislil, kako se izraža slovensko ljudstvo. Kadar vzame Slovenec papir in pero, tedaj misli, da ne sme pisati tako, kot govore preprosti ljudje, ampak gleda, da zvrtniči in zmrcvari vsak stavek in vsako besedo tako, da je bolj nerazumljiva in neumna.

Kaj naj se pravi podležati? Nič! Slovenec pravi le, da je treba tudi pri prodaji domačega žganja **plačati** trošarino. To je pa sedaj za čitajočega človeka preveč razumljivo, za pišočega pa seveda premalo neumno. Zato tak pisun najprej pomisli, kako se njegovim reči (on bi vsekakor dejal: zadevi!) nemški reče, nato pa vse skupaj suženjski prevede (ali po njegovem: prestavi!) v slovenščino.

Pač lepo ubožnostno izpričevalo za take ljudi! Vsak dan govorimo in pisarimo o notranji osamo-



svojitvi, da bi se pa kdo res osamosvojil in očistil svojo notranjost, svoje mišljenje in njega vnanji izraz — jezik vse tuje navlake, to pa večini še na misel ne pride. Ljudje božji, mislite najprej po domače, po svoje, po slovensko, pa boste tudi lepše in zares slovenski pisali. Kč.

### Nedoločnik namesto velelnika.

Naš uradni jezik še vedno tiči v sponah najhujšega nemštva. To dokazuje tudi tale stavek: Ne nalagati obširnih vaj, zato pa izvršitev točno zahtevati! Tisti prosvetni uradnik, ki je leto zapisal, bi za svojo čisto nemško miselnost in dobesedni prevod zaslužil najmanj kak star avstrijski red za zasluge pri širjenju nemštva. Pozabil je namreč slovenski misliti in ne ve, da rabi slovenščina velelnik, kjer ima nemščina (in drugi jeziki) nedoločnik. Slovenski se namreč glasi stavek prav le: Ne nalagaj (še bolje: Ne dajaj) obširnih vaj, zato pa zahtevaj točno izvršitev!

Napačno rabljen nedoločnik namesto velelnika najdeš često pri raznih železniških in drugih napisih, n. pr.: Ne kaditi! (Nicht rauchen!) Ne pljuvati po vozu! (Nicht in den Wagen spucken!) Ne se ven naslanjati! (Nicht hinausbeugen!) Ne pisati po zidu! itd. Lepo in slovenski se ti primeri glasio: Ne kadi! Ne pljuvaj po vozu! Ne naslanjaj se na okno! ali Ne sklanjaj se skozi okno! Ne piši po zidu! Kč.

### Obstojati ali obstajati.

K dovršnemu glagolu *obstáti*, *obstojím* se pravilno tvori nedovršni glagol le iz današnje nedoločniške osnove *obsta-* (< *obstojá-*) s pripomočkom *-ja-* in obrazilom *-ti*.\* Pravilno se torej glasi ta glagol *obstájati*, *obstájam*, kot se n. pr. prav rabijo na isti način tvorjeni glagoli: *nastaj-ati*, *-am*; *ostaj-ati*, *-am*; *postaj-ati*, *-am*; *sestaj-ati se*, *-am se*; *vstaj-ati*, *-am* itd.

Zmedo povzroča tukaj sedanjik *obstojím* (k nedoločniku *obstáti*), ki je v prvotnem pomenu dovršen (n. pr. konj, vlak, avtomobil je obstal), v pomenu *biti* (= *obstáti*, *obstojím* iz česa ali v čem) pa nedovršen. Oblika *obstojím* ima ohranjen še prvotni *-o-*, dočim se je nedoločnik *obstojáti* skrčil v *obstáti*. V sedanjiku pa se skupina *-oji-* ni nikdar skrčila. Kč.

### Usmrtiti, umoriti, ubiti.

Pomen teh glagolov marsikomu ni jasen. To priča že tale primer: Pri X-u se je te dni zaletel avtobus v vlak in je bilo pri tej nesreči usmrčenih pet ljudi.

\* V resnici je bil zgodovinski razvoj te oblike nekoliko drugačen, a za praktično uporabo to nima pomena.

Že preprost jezikovni čut pravi, da glagol *usmrtiti* tukaj ni na svojem mestu, ker vendar tistih pet ljudi ni nihče obsodil na smrt in jih seveda tudi ni nihče usmrtil, marveč so se ti ljudje pri nesreči le *ubili*, ali so *bili ubiti*, ali tudi: so se smrtno ponesrečili.

Prav tako tudi ni prav, da so zločinca ob 1/2<sup>7</sup>h zjutraj vpričo sodnega dvora in zastopnikov raznih listov *umorili*, kajti so moža čisto navadno *usmrtili*, ker so ga bili prej obsodili na smrt. Na smrt pa so ga obsodili, ker je bil na zverinski način *umoril* in oropal starega preužitkarja N. in njegovo ženo.

*Usmrtiti* pomeni, spraviti koga po zakoniti obsodbi v smrt, bodisi da ga ustrelijo, obesijo ali mu glavo odsekajo.

*Umoriti* pomeni, komu drugemu ali sebi po prejšnji nameri in odločitvi protizakonito vzeti življenje. (Orožje, oziroma orodje, tu ni odločilno.)

*Ubiti* pomeni, hoté ali po nesrečnem naključju koga s kakim orodjem ali težjim predmetom (s sekiro, kládívom, palico, kolom, stolom, steklenico itd.) spraviti ob življenje. Če pa zločinec spravi svojo žrtev s sveta z nožem, pravimo, da jo je *zaklal*. Glagol *ubiti* pomeni nadalje tudi: razbiti, zlomiti kak neživ predmet (reč), n. pr. lonec, krožnik, šipo, kozarec, jajce *ubiti*.

Ta glagol rabimo tudi v povratnem smislu. Ako padem na primer z drevesa, se pri tem lahko *ubijem*; prav tako pri trčenju vlakov, sploh pri vsaki primerni nesreči. Kč.

### Verjéti, verjámem: vérovati, vérujem.

Osnovni pomen teh dveh glagolov je: *nekaj za resnico imeti*, vendar pa se nanaša *vérovati*, *vérujem* zgolj na verske in cerkvene reči, *verjéti*, *verjámem* pa na posvetne. Zato se veroizpoved pravilno začinja: «*Vérujem v Boga Očeta... in Sina...*», nikakor pa ne: *Verjámem*. Nasprotno pa ne bo nihče, ki ima še količkaj zdrav jezikovni čut, rekel: tega ti ne *vérujem*, marveč le: tega ti ne *verjámem*.

Mešanje pomenov je nastalo na ta način, da je po tako zvani moderni vokalni redukciji onemel v nedoločniku *vérovati -o-*, v sedanjiku *vérujem pa -u-*. Pravilni naglas je namreč v vseh oblikah na korenskem *e*-ju in zato je seveda napačno naglaševati: *verújem*, *verováti*, *verováti i. p.*, kot človek, zlasti pri šolskem čitanju, vsak dan sliši. — Po izpadu *u-ja* v sedanjiku *vérujem > vérjem* so ljudje mislili, da je ta *vérjem* sedanjik k nedoločniku *verjéti*, ker se glasi nedoločniška in sedanjiška osnova *verje-*. Vse to pa je le navidezno res, ker moramo nedoločniški *-o-* in sedanjiški *-u-* glagola *vérovati* po zgodovinsko-etimološkem pravopisu pisati in v knjižni izreki kot kratki *-o-*, oziroma *-u-* tudi izgovarjati. Kč.



## DROBIŽ

**Slovenska bibliografija za leto 1929.**, ki jo je sestavil in priobčil v lanskem letniku «Slovenskega tiska» J. Šle-binger, je izšla v ponatisku. Sestavlja je dodal ime-nik avtorjev, prevajalcev in urednikov ter vsebinski pre-gled. Dobiva se v Tiskovni zadrugi v Ljubljani in drugih knjigarnah ter stane broširana Din 25.—.

**Jezikovno rešeto. I.** Uredil dr. Rudolf Kolarič. Tudi «Jezikovno rešeto» iz lanskega letnika smo izdali v po-natisku. Urednik je gradivo, ki je izšlo v žepni obliki, primerno zbral in uredil ter dodal besedno kazalo in vsebino. Dobiva se pri založništvu «Slovenskega tiska» in v vseh knjigarnah po Din 14.—. Ponatiske gradiva iz «Jezikovnega rešeta» bomo nadaljevali.

**Izbira nemških knjižnih del.** Dne 22. marca letos je razsodišče nemške ustanove za knjižno umetnost zopet izbralo izmed knjižnih del, ki so bila tiskana v minule-m letu v Nemčiji, 50 najlepše opremljenih knjig. V razso-jo je bilo letos predloženih nad 50.000 knjig. Med izbranimi deli sta tudi dve knjigi založbe Izobraževalne zveze nem-ških tiskarjev v Berlinu, in sicer: Komáromijeva «He, Kosaken!» z opremo Skibbejevo in Bigingova «Tiere, Sonnen und Atome» z risbami Pschiererja. — Pri nas Slovincih se je v zadnjih letih ustanovilo nekaj založb, ki izdajajo v določenih rokih svoje knjige. Glede opreme, zunanje kakor notranje, se, po dosedanjih izdajah sodeč, približuje le ena teh založb vzornosti nemških izdaj, nekaj pa samo z zunanjo, dočim notranja, strogo tiskar-sko tehnična oprema ne ustreza toliko, da bi mogla, ako bi tudi Slovenci imeli enako razsodišče, priti pri tekmo-vanju v poštev. Ne glede na pogreške v stavku samem namreč ne ustreza ali tehnična stran stavka ali oblika ali papir, največkrat pa tisk. Kritje ali tako imenovani register, ki je za lepo knjigo posebno važen, se pogreša povsod. Ostale založbe pa itak nimajo posebnega na-mena, izdajati lepih knjig.

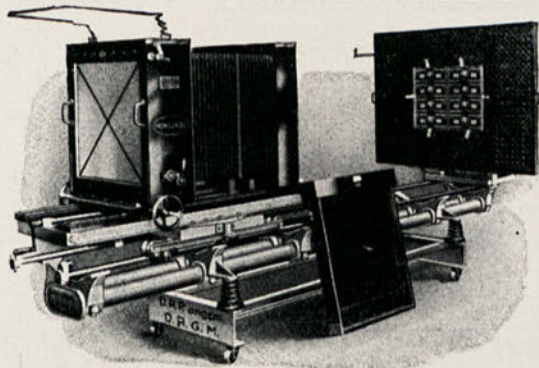
**Prilogi.** Zadnji številki je bila priložena reprodukcija v štirih barvah, ki nam jo je dala Učiteljska tiskarna v Ljubljani. — Današnji številki je priložena reprodukcija s tremi barvami s tiskom iz izdobjenine v bakru Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani.

## IZRAZOSLOVJE

barva, leskeča — Glanzfarbe  
 bobnič, razvijalni — Entwicklungstrommel  
 črta, okvirna — fettfeine Linie (Einfasslinie)  
 držaj, obročasti — Greifring, Greifschale, Greif-knopf  
 film, navit, v zvitkih — Rollfilm  
 gumb, gonilni — Triebknopf  
 iskalo — Sucher (beim Photoapparat)  
 briljantno — Brillant- (Spiegel-) Sucher  
 Newtonovo (avtomatično) — Newton- (Durch-sichts-) Sucher  
 okvirno — Rahmen- (Ikonometer-) Sucher  
 izteg — Auszug  
 jačilec — Verstärker  
 jakost, svetlobna — Lichtstärke  
 kadunja — Entwicklungstrog, Fixiertrog  
 kopel, fiksirna — Fixierbad  
 kot, slikovni — Bildwinkel

leča, pristavna — Vorsatzlinse  
 lestvica, razdaljna — Einstellskala  
 maroga — (fig.) Blockade  
 medlica — Mattscheibe  
 meh — Balgen  
 narezati — ritzen, narezavanje — das Ritzen (in der Buchbinderei)  
 objektiv — Objektiv  
 okrov — Gehäuse  
 okvir, iztežni — Schlitten (beim Photoapparat)  
 za kopiranje — Kopierrahmen  
 opora, sklepna — Spreitze, Gelenkspreitze  
 ostrina, globinska — Tiefenschärfe  
 pero, kotančasto, za oporo — Gelenkspreitze-  
 Spiralfeder  
 položiti — emaillieren, glasieren  
 povečevalnik — Vergrößerungsapparat  
 povečevalo, iskalno — Sucherlupe  
 povlaček — Finger zu dem Übertragungsschlitten,  
 Schleifenfinger  
 preklopljiv — umstellbar  
 priočnik — Diopter  
 priredba, vzbokla, s kreda — Kreide-Relief-  
 Zurichtung  
 prožilo — Auslöser (beim Photoapparat)  
 razdelnik za torilca — (Ätz-)schalen-Verteiler  
 raztenitev (barve) — Verreibung (der Farbe)  
 razvidnica, svetlobna — Belichtungstabelle  
 risálnik — Reissbrett  
 samoprožilo — Selbstauslöser  
 samorazlagalnik — Selbstableger  
 senčnik — Gegenlichtblende (beim Photoapparat)  
 sklep, krogelni — Kugelgelenk  
 skobica — Hänge-, Haltespange  
 slabilec — Abschwächer  
 snétek — Aufnahme (Produkt)  
 snétje — Aufnahme (Beschäftigung)  
 pokončno — Hochformataufnahme  
 prečno — Queraufnahme  
 trenotno — Momentaufnahme  
 steklo, poklopno — Deckelglas  
 stroj, samotežni (tiskalni) — Tretpresse  
 ulivalni — Giessmaschine  
 sušilo — Trockenständer  
 svetlomer — Belichtungsmesser, Belichtungs-schieber  
 tečaj tirišča — Führung des Laufbodens  
 temnica — Dunkelkammer  
 tenjilo — Tonbad  
 tipkalnica — Taster, Tastbrett  
 vmesna — Zwischentastbrett  
 tirišče — Laufboden  
 tok — Futteral  
 trganje — Reissen (beim Druck)  
 ustavljalno — Einstellung  
 vilica, objektivna — Standarte  
 vilišče — Standartenfuss  
 vodoravnica — Libelle (Wasserwage)  
 žlébiti — rillen, žleben — gerillt, žlebénje — das Rillen





## HOHLUX 30

je v vsakem pogledu zanesljiv reprodukcijski aparat (patent) velike zmogljivosti.

Risálnik v novi patentirani izvedbi.

Najboljše precizijsko delo.

Jako zmerne cene.

**HOH & HAHNE, LEIPZIG - W 35**  
 tvornica fotografičnih aparatov in strojev ter strokovna  
 poslovalnica za celokupno reprodukcijsko tehniko.

Zastopstvo: **CHROMOS, d. d., Beograd — Zagreb**

## KAST & EHINGER

WIEN XI., FICKEYSSTRASSE 13

GES. M. B. H.

NAJBOLJŠE  
 BARVE  
 ZA  
 TISKARJA



ZALOGA  
 V ZAGREBU, BERISLAVIĆEVA ULICA 7

## SCHELTER & GIESECKE A.-G.

Tvornica za tiskarske stroje

LEIPZIG C 1

Graditeljica znanih strojev **WINDSBRAUT**, ki  
 tiskajo s hitrostjo do **3600 izvodov na uro.**  
 Mali tiskalni stroji **PHONIX** za običajen tisk, vzbo-  
 čen tisk, izsekavanje, žlebénje, narezavanje.  
 Črke, črte iz medi, potrebščine za izsekavanje.  
 Črke vsebujejo kar največji odstotek bakra, so  
 zato jako odporne.

Glavno zasto:stvo:

**Chromos, d. d., Ljubljana, Zagreb, Beograd**

# Dresden-Leipziger Schnellpressen- fabrik, A.-G. / Goswig

Vodeča in največja tvornica strojev za offsetni  
 in običajni tisk na evropski celini. Graditeljica  
 slovečih strojev **Planeta, Planeta Rapid,**  
**Planeta fixia** in drugih v vseh velikostih.

G l a v n o z a s t o p s t v o :

**Chromos, d. d., Ljubljana, Zagreb, Beograd**



**BRZI STROJ BERTHOLDA**

# **BERTHOLD & STIEMPIEL GES.M.B.H**


LIVARNICA ČRK IN TVORNICA ZA IZDELOVANJE ČRT IZ MEDI

**WIEN V · GRÜNGASSE 16 A**

Velika izbira črk, okraskov in medenih črt,  
popolna oprema tiskarn. Velika izbira črk v  
cirilici. Črke za ročni stavek, ki so enake črkam  
stavnega stroja Linotype.

**TVORNICE: WIEN BERLIN FRANKFURT A.M LEIPZIG  
STUTT GART OFFENBACH RIGA BASEL BUDAPEST**

Metropolis



## **ZDRUŽENE PAPIRNICE VEVČE, GORIČANE IN MEDVODE D. D. V LJUBLJANI**

**NAJVEČJA PAPIR PROIZVAJAJOČA  
INDUSTRIJA V KRALJEVINI JUGOSLAVIJI**

**GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA V SLOVENIJI**

**KASTELIC & DRUG, LJUBLJANA**

**TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO ALEKSANDROVA CESTA 9**

**BRZOJAVI: KASTELIC DRUG LJUBLJANA**

**TELEFON 21-50**



**LIPA**  **MILL**

TOVARNA KUVERT IN KONFEKCIJA PAPIRJA  
ZAGREB, Maksimirska cesta 10

Telefon 6-37 **KUVERTE** Telefon 6-37

navadne, trgovske, službene, denarne  
iz platnenega papirja posebne vali-  
kosti izdelujemo v roku osmih dni  
**PISALNI PAPIR**

v mapah in škatlah od najcenejšega izvoznega do najfinjšega modernega blaga,  
posetalce, poročna ožanila, trgovske knjige, registre, beležnice, vzorčne  
knjige, zvezke, osemtnice, note itd.

**KARL FUNDER**

TVORNICA PAPIRJA IN LESE-  
NINE, LESNA INDUSTRIJA  
ČRESLARNICA

**MOLBLING**

POŠTA TREIBACH-ALTHOFEN, KOROŠKO, AVSTRIJA

**SIEGWERK**  
INDUSTRIE-GESELLSCHAFT

M. B. H.

SIEGBURG, RHEINLAND

dobavlja barve za tisk iz izdolbenine  
za vse vrste tega tiska v svetovno  
znanih, povsod priznanih kakovostih

**JOSEF LÖWIT, WIEN**

IX. KOLINGASSE 4

\*

UMETNO USNJE

KNJIGOVEŠKO PLATNO

PLATNO ZA VEZAVO POSLOVNIH KNJIG

Ugodni pri-  
ložnostni nakupi

O priliki dobave **LINOTYPOV**  
in da poenostavimo obrate, ki delajo s  
stavnimi stroji, smo vzeli v vzajemni račun  
niže navedene strojne naprave, ki jih nu-  
dimo našim odjemalcem po zelo ugodnih  
pogojih.

**1 stroj MONOTYPE** s 3 tipkalnicami tipa D, z 2 ulivalnima strojema, več oblikov-  
nicami, vmesnimi tipkalnicami, setnimi bobniči, matičnimi okviri  
in matičnimi stavki, s kompresorjem in 3 električnimi motorji,  
220/380 voltov, za vrtilni tok, 50 period.

**2 stroja TYPOGRAF-B,** eden od teh s samorazlagalnikom in električno kurjavo  
znamke Funditor, 100 voltov, s pripadajočimi potrebščinami  
in električnimi motorji, 220/380 voltov, za vrtilni tok, 50 period.

**1 stroj MONOTYPE** s 3 tipkalnicami, z 2 ulivalnima strojema, z več oblikovni-  
cami, ulivalnimi pripravami, setnimi bobniči, nekaj stavkov  
matic in drugimi potrebščinami; kompresor in električni motor,  
220 voltov, istosmerni tok.

**GUTENBERG-HAUS GEBR. GEEL, WIEN VII.**

LERCHENFELDERSTRASSE 37 (B 30-0-64, B 30-0-66) TELEGRAMI: LINOGEEL





# «CHROMOS»

D. D.

Tvornica grafičnih barv, firnežev, mase  
za valjarje, regalov in ostalih potrebščin

TVORNICA SAMOBOR

ZAGREB

Frankopanska ulica 12

Telefon 5955

BEOGRAD

Topličin venac 4—6

Telefon 4108

LASTNA TVORNICA

za izdelovanje regalov in omar za  
črke kakor tudi vseh vrst lesenega  
pohištva za tiskarne

SKLADISČA:

Maks Dachs  
Ljubljana  
Prule 23

Petrović & Comp.  
Sarajevo  
Koroščeva ulica 15

Jakša Szekler  
Osijek I.  
Anina ulica 8

GLAVNA ZASTOPNIŠTVA

največjih in najbolj slovečih sve-  
tovnih tvornic za celokupno grafično,  
knjigoveško in kartonaško industrijo

BOGATA ZALOGA

vseh potrebnih pomožnih sredstev  
za tiskarne, litografije, offset, knji-  
goveznice in kartonaže

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PRORAČUNE